

Birleşik Çekimlerde Zaman Adlandırma ve Tasnifine İşlevsel Bir Yaklaşım*

*A Functional Approach to Naming and Classifying Time in
Compound Endings*

Prof. Dr. Ayşe İLKER*

Özet

Bu yazıda, Manisa ağızları çalışmam boyunca zaman tasniflerinin anlamlandırılması konusunda hem kendimin hem de başka araştırmacıların görüşleri çerçevesinde ortaya çıkan yeni başlıklar üzerinde durulmaktadır. Gramer kitaplarımızda klasikleşerek "Birleşik çekim" dediğimiz kavramın adlandırılması, araştırmacılar tarafından haklı olarak eleştirilmektedir. Bu noktada devreye "kip" ve "kiplik" kavramları da girmektedir. Yazının başlangıcında "zaman" kavramıyla ilgili genel bir değerlendirme yapılmakta, "kip" ve "kiplik" kavramlarının tanımlarıyla ilgili bir özet verilmekte ve Manisa ağızları çerçevesinde geliştirdiğim yeni zaman adlandırmaları üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zaman, birleşik çekim, adlandırma, tasnif.

Abstract

This article focuses on new topics emerging within the framework of my own and other researchers' views on the meaning of time scales throughout my study of Manisa dialects. In our grammatical books, the nomenclature of the classical concept of "united attraction" is criticized by researchers. At this point, the concepts of "kip" and "personality" also come into play. At the beginning of the writing, a general evaluation is made about the concept of "time", a summary is given about the definitions of the concepts of "kip" and "personality" and new time nomenclature developed in the framework of the Manisa dialects is emphasized.

Keywords: Time, compound ending (inflation), nominaliation, classification.

* Bu yazı Türk Dil Kurumu'nun 24-25 Kasım 2016 tarihlerinde yaptığı "Türkçede Eklerin Sınıflandırılması Sepmozyumu"nda sunulmuş bildirimim, toplantıya katılarak bildirim dinleyen bilim adamları tarafından yapılan eklemelerin ve yeni bakış açılarının da göz önüne alınarak yeniden genişletilmiş biçimidir.

* Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, ayseinceilker@gmail.com

Zaman, insanın dünyadaki hayatını yöneten en önemli kavramlardan biridir. Böyle olmanın yanında “bilim” olarak adlandırdığımız bilgiye ulaşma, elde etme, işleme yöntemlerinin bütün dallarıyla birlikte, dilbilimsel ve dil bilgisel alanların da doğrudan bir unsuru olarak zaman, üzerinde durulmaya ve incelenmeye devam edilen bir konu ve alandır.

Zaman, insan hayatında üç temel kesite dayanılarak ifade edilmektedir: An-geçmiş-gelecek. Bu üç kesitin kapsamı, dil bilgisel somutlaştırmada, dilin iç imkânları ile gerçekleşir. Dilbilimsel ve dil bilgisel alanlar, kelime/söz, anlam/mana, yapı/kuruluş, cümle/sözlem, ses/hece gibi temel konular üzerinden ilerlemektedir.

Birleşik çekim kavramı ise, Türkçede haber kiplerinin *i-* ve *tur-* fiilleriyle birleşerek geçirdiği dönüşümü, “an-geçmiş-gelecek” çizgisindeki kesin ve kesinleşmemiş veyahut da kesinleşmeyecek, muhtemel ve tasarı halindeki olaylar ve olgular çerçevesinde anlatan bir kavram olarak kabul edilmektedir. Bu da doğrudan zaman kavramının, bölümlendirilmesi ve geçmişle gelecek arasındaki binlerce ara çizgiyi gösterme ihtiyacıyla oluşmuştur. Bu binlerce ara çizgi için, hemen bütün diller kendi sistemlerine göre bir çözüm üretmiştir. Üretilen bu çözümler de dilin zamanı ve anlamı işleten, yürüten ve ortaya çıkaran formları/biçimleriyle yürürlüğe girmiştir. Başlangıçta, sade ve yalın olan bu form/biçim, insan-zaman algısının, insan-mekân ilişkisinin değişme ve dönüşümüne bağlı olarak genişlemiş ve çoğalmıştır. Hayatın içinde ayrıntıların çoğalması ve mesafe/uzaklık kavramlarının önceleri canlı taşıt, sonraları da teknolojiyle gelişen cansız taşıtların hızlarına koşut olarak değerlendirilmesi, yukarıda sözü edilen kesitlerin ayrıntılanmasına sebep olmuştur. İşte bu ayrıntılanma, dil konuşucularının geçmişten geleceğe, andan geçmişe ve andan geleceğe yönelik anlatımlarında yeni formlar/biçimler oluşturmasını sağlamıştır.

Türkçe, bu ayrıntılanma bakımından oldukça zengin anlatımlara sahiptir. Ancak bunların tasnif ve adlandırma bakımından yeterli biçimde ele alındığını söylemek mümkün değildir. Türkçede haber kiplerinin adlandırma bakımından büyük ölçüde belirli bir ölçüde kavuştuğu görülmektedir. Bu terimlerde ve adlandırmada anlam boşlukları görülmemekte ve hedef, niyet, amaç anlaşılmaktadır. Görülen/belirli, öğrenilen/duyulan, belirli/belirsiz geçmişler, an/şimdiki, belirli ve belirsiz gelecekler ve bunların ifade biçimleri büyük ölçüde kesinleşmiştir.

Birleşik çekimler, yukarıda sözü edilen ayrıntılanmayı en iyi ve en etkili veren yapılarıdır. Türkçede, bu ayrıntılanmanın biçimleri vardır; ancak Cumhuriyet tarihimizin başlangıcında yazılan dil bilgisi kitaplarında ve sonraki zamanlar ile günümüzde ele alınan çalışmalarda, kip olarak kesinleşmiş yapılar bugüne ka-

dar “hikâye”, “rivayet” ve “şart” adlarıyla verilmiştir. Şimdiki zamanın, geçmiş ve gelecek zamanların hikâyesi, rivayeti, şartı. Oysa dilde; bu on beş ile yirmi sayısı arasına sığdırılmayacak genişlikte bir anlatma biçimi ve formu kullanılmaktadır. Önemli olan, bu formların ve adlandırmaların yeniden ele alınması ve tasnif edilmesidir. “*Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine*” başlıklı makalesinde bu konuya ayrıntılı olarak değinen Gülsevin, “birleşik zaman” adlandırmasının doğru olup olmadığını sorgulayarak, adlandırmalarla ilgili yeni terimler önerir; -(A)r i-di’yi “Geçmiş Zamanın Terkedilmiş Alışkanlık Kipi”, -(y)AcAktım’ı ise “Geçmiş Zamanda Gerçekleşmemiş Niyet Kipi” olarak ileriye sürer; ayrıca “terkedilmiş alışkanlık” ve “yeni başlanmış alışkanlık” adlandırmasını da “içer idi, içer imiş, içer olmuş” yapısındaki kullanımlar için önerir (Gülsevin 1999). Bu tasniflerden farklı bir denemeyi ise H. İbrahim Delice yapmıştır. Delice, bu denemeyi yapmadan önce de Sebzecioğlu ve Demir gibi araştırmacıların tasniflerini değişik bakımlardan eleştirmiştir. “Türkçede Fiil Çekimlerine Yeni Bir Bakış” adlı makalesinde “*Basit, Gövde veya Türemiş Tek Asıl Fiille Yapılan Kipler*” başlığı altında “*Sadece Zaman bildiren Fiil Çekimleri ve Sadece Şekil Bildiren Fiil Çekimleri*” olmak üzere iki temel grup; “*Ek-fiil Almış Tek Asıl Fiil veya Fiil Öbekleriyle (Asıl Fiil + Yardımcı Fiil) Yapılan Kipler*” başlığı altında da on üç grup vermiştir (Delice 2012). Onun yaptığı ve önerdiği adlandırmalardan bazıları şöyledir: -AcAkdI: Olmayası planlı geçmiş zaman kipi; -mAllydl, -sAydl: Olmayası istenen geçmiş zaman kipi, -mIş bulunmak, -mIş olmak: İstem dışı geçmiş zaman kipi, -AcAkMış: Bitişli gelecek zaman kipi (Delice 2012).

Deniz Yılmaz da “*Türkiye Türkçesinde Gerçekleşmemiş Olanak Kipi (Konjunktif, Subjonktif)*” başlıklı makalesinde “*Gerçekleşmemiş olanak kipi şekilleri, anlatım içeriğinin gerçeğe örtüşüğünü, gerçeğe denk düşüğünü bildirmediikleri, gerçeğin doğrudan yansıması olan eylem, süreç dile getirmedikleri için bildirme kipi şekilleri olarak yorumlanamazlar. Bildirme kipi ile gerçekleşmemiş olanak kipi ulamı anlamları, yani sırasıyla “anlatım içeriğinin gerçeğe denk düştüğü” ile “anlatım içeriğinin gerçeğe denk düşmediği” kiplik anlamları arasında bizce fark gözetmek gerekir.*” diyerek “istese tepeleyebilirdi”, “ağlasaydı ağlayacaktım” “bilseydin istemezdin” gibi örneklerden hareketle yapılan adlandırmanın kuramsal çerçevesini verir (Deniz Yılmaz 2014).

Ancak, birleşik çekim konusuna itiraz eden ve itirazını gerekçelendiren farklı bir bakış açısına da değinmek gerekir. Bu bakış, Zikri Turan’ındır. Turan, “*Zaman Eki Unsurunun Tayinine Ağızlardan Tanıklar*” başlığıyla ele aldığı makalesinde “*Zamanın ve zaman ekinin birleşimi olamaz. Birleşik fiil çekimi mümkünat dairesinde değildir. Fiil çekimini yapan zaman eki iki türden ibarettir: Geniş ve geçmiş. Kip konusu herhangi bir eke ya da şekle tek başına bağlanamayacak bir*

gamer sınıfıdır. Daha önce “kip” ya da “zaman eki” olarak sayılıp, emir, istek, ihtimal, gösterme gibi işlevler gösteren ekler, sıfat-fiil eklerinden ibarettir” diye rek, 2006 ve 2008’de ileriye sürdüğü görüşleri özetler (Turan 2013: 133-134). Alıntidan da görüldüğü üzere, Turan, “i- ve tur-“ fiiliyle yapılan ve genel olarak hikâye, rivayet ve şart olarak adlandırılan “birleşik çekim” yapılarında, ilk unsurun sıfat-fiil eki olduğu görüşündedir. Ona göre, standart dilin alışık olmadığı “*var-mıştı, gel-mişmişti, gel-iyormuştu*” gibi ağız alanı örneklerinden hareketle, kurgulanmış ezber bozulabilir ve bunun için de zaman eklerini, zaman eklerinin komşularının *morfofonetik* ve *morfofonemik* ilişkilerini, ekleşme düzlemindeki *yardaş yandaş* karşıtlıklar bakımından örtüştüren bir çözümlene listesi verir ve sonuç olarak yedi madde belirleyerek ağız alanlarındaki örneklerin, “*zaman ekiyle fiil tabanına ait sıfat-fiillerin farkını anlama çabalarına hükmeden ayrıntılar* sunduğuna dikkat çeker (Turan 2013: 143-144).

Ağız alanlarında kaynak kişilerin, geçmişe ve geleceğe yönelik anlatımları çok çeşitlidir. Yazı dilinde hemen hiç kullanılmayan form/biçimler bu alanlarda işlek olarak kullanılır. *Gidyomuşmuşum/alcakmışmış/gitseymişlermiş* gibi yapılar, kaynak kişinin o anda ihtiyaç duyduğu ve zihinsel olarak oluşturduğu ayrımı ifade etmek için kurulmuş yapılardır ve bunların adlandırmaları ve tasnifleri de yeterince ele alınmamıştır. Turan’ın dikkat çektiği ve yukarıdaki paragrafta değinildiği gibi, karşı çıktığı kavram “birleşik çekim” dir; ona göre böyle bir kavram olamaz (Turan 2013: 133-144).

Bu çalışmada ise asıl yapılmak istenen, karşıtlıkları ve kabulleri olumsuzlama ve ret yerine, bu çoklu biçimlere işlevsel bir ad verme denemesi ortaya koymaktır. Yoksa, Turan’ın temel olarak haklı bir bakış açısı sergilediğini söylemek gerektiği, Gülsevin’in sorularının tamamen yerinde olduğu ve Gülsevin’in, Delice’nin ve Deniz’in önerdiği adlandırmaların kabul edilebilirliği ortadır (Gülsevin 1999; Delice 2012; Deniz 2014).

Aslına bakılırsa, gündelik hayatın içinde ve yazılı metinlerde de tanımlanmamış ve tasnife girmemiş pek çok form/biçim kullanılmaktadır. Bunların bir kısmını bizler, dile aykırı görmekte, üst üste bu ekler kullanılamaz diyerek hatalı ve yanlış saymaktayız. Ancak bu form/şekillerin bir ihtiyaçtan, çoğunlukla da *anlık ve doğaçlama* bir ihtiyaçtan meydan geldiği düşünülürse, dil içinde yeni oluşumların izlerini sürme imkânı da olabilir.

Burada “kip” ve “kiplik” kavramlarının sınırının çizilmesi gerektiğini de söylemeliyiz. Zaman adlandırmalarını uzun bir süreçten bu yana “Haber Kipleri” ve “Tasarlama Kipleri” olarak ayırmak bile, konuya sadece yapısal bakımdan eğildiğimizi göstermektedir. Oysa “kiplik” kavramı bütünüyle bir algıya dayanmaktadır. Bu da, konuşanın anlatmak istediği ile dinleyenin anlayabildiği arasında;

şartlar, yerler, durumlar ve izlenimler sonucu ortaya çıkan bir sonuçtur. Bu konuda son yıllarda yapılan çalışmalarda “kip” ve “kiplik” konusunda bir ortak kabule varılmış olduğu görülmektedir (Kerimoğlu 2011; Seçkin 2010; Çürük 2012). Kip kavramıyla ilgili tanımları verdikten sonra Delice, yeni bir tanımı şu şekilde yapar: *Kip, fiil cümlelerinde yüklem olan sözcük veya sözcük öbeklerinin zaman, şekil, sürerlilik, bitmişlik, pişmanlık, gerçekleşmemişlik, planlama, küçümseme ve rivayet etme gibi değişik anlamları belli bir kişi düzlemine yaslayarak aktarmak için oluşturulmuş kalıplaşmış yapılarıdır*” (Delice 2012).

Birleşik çekimlerde de aslında işlev olarak “kiplik” bir durum ortaya çıkmaktadır. Belki de bizim birleşik çekimleri “kiplikler” başlığı altında incelememiz uygun olur. Tabii ki kipliği oluşturan bütün yardımcı ögeler belirlendikten sonra. Bu konuda Delice şu görüşünü ifade eder: *“Birleşik fiil çekimi’ terimi ile ifade edilen aslında iki ayrı zamandır ve bu zamanlardan biri ‘dün, şimdi yarın’ düzlemindeki zaman diğeri ise ‘başlayan, süren ve bitmiş olan’ı ifade eden zamandır. ‘Okumaktaydım’ denildiğinde, ‘-mAkTA’ kılınış zamanının; ‘-DI’ ise ‘dün’, ‘şimdi, yarın’ anlamındaki gerçek zamanı karşılamaktadır. İkisinin birlikteliği ‘kip’ kavramı ile ifade edilmelidir*” (Delice 2012).

Bu belirlemelerden sonra, birleşik çekimler hakkında günümüze kadar yapılmış tasnifler ve buna bağlı adlandırmaları sıralayalım:

Geniş zaman: Geniş zamanın hikâyesi, geniş zamanın rivayeti, geniş zamanın şartı.

Şimdiki zaman: Şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, şimdiki zamanın şartı.

Geçmiş Zaman: Belirli ve Belirsiz Geçmiş Zaman.

Belirli geçmiş zamanın hikâyesi, belirli geçmiş zamanın rivayeti, belirli geçmiş zamanın şartı.

Belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi, belirsiz geçmiş zamanın rivayeti, belirsiz geçmiş zamanın şartı.

Turgay Sebzecioğlu da bu genel sınıflandırmayı şu şekilde verir: 1. Hikâye birleşik zamanlar: -AcAk + -DI, -MAI (y) + -DI, ... 2. Rivayet birleşik zamanlar: -Yor + -mIş, -SA (y) + -mIş, ... 3. Şart birleşik zamanlar: -DI (y) + -sA, -MAI (y) + -sA (Sebzecioğlu 2012).

Şimdi asıl soruyu sorabiliriz: Bu tasnif ve adlandırmalar yeterli midir? Bunun için yakın geçmişteki bilimsel bir etkinlikten söz etmek istiyorum:

12-13 Nisan 2013 tarihinde Muğla Üniversitesinde yapılan III. Ege Bölgesi Dilemleri Sürekli Çalıştayı'nda, Ahmet Akçataş'la birlikte "Türkçede Zaman Adlandırmaları" konulu iki ayrı sunum yaptık. Çalıştayda hem basit kipler hem de birleşik kipler için önerilen adlandırmalar tartışıldı. Ben de ilk olarak Manisa Ağızları'nda birleşik kipler için denediğim bu adlandırmaları bilim adamlarına ifade etmiş oldum. Manisa Ağızları'nda, karar kıldığım ve kullandığım adlandırmalarda, Ahmet Bican Ercilasun, Gürer Gülsevin ve Özlem Deniz Yılmaz'ın önerileri de göz önünde tutulmuştur. Bu adlandırmalar, bir denemedir. Ama kalıcı olan adlandırmaları bulmak için böyle bir denemenin gerekliliği de ortadadır.

Manisa Ağızları adlı çalışmada birleşik kiplerle ilgili adlandırma ve tasnif şu şekilde yapılmıştır:

Tasniflerde Hikâye Birleşik Zamanı Olarak Ele Alınıp Manisa Ağızlarında Yeniden Adlandırılanlar:

1. Belirli Geçmişte Süregiden Zaman	-yordu
2. Belirli Geçmişte Alışkanlık ve Niyet Zamanı	-ArdI
3. Belirli Geçmişte Gerçekleşmemiş Zaman	-AcAkDI
4. Belirli Geçmişte Beklenti Zamanı	-A(y)DI
5. Belirli Geçmişte Tamamlanmış Zaman	-DIyDI/-DUyDU
6. Belirsiz Geçmişte Unutulmayan Zaman	-mIşDI, -mUşDU

Tasniflerde Rivayet Birleşik Zamanı Olarak Ele Alınıp Manisa Ağızlarında Yeniden Adlandırılanlar:

1. Belirsiz Geçmişte Alışkanlık Zamanı	-IrmIş / -UrmUş
2. Belirsiz Geçmişte Süregiden Alışkanlık Zamanı	-yormuş
3. Belirsiz Geçmişte Gerçekleşmemiş Olay ve Niyet Zamanı	-AcAkmlş
4. Belirsiz Geçmişte Naklî Zaman	-mIşmIş/-mUşmUş

Tasniflerde Katmerli Birleşik Çekim Olarak Alınıp Manisa Ağızlarında Yeniden Adlandırılanlar:

1. Belirsiz Geçmişte Naklî Süregiden Zaman	-yormuşmuş
2. Belirsiz Geçmişte Naklî Alışkanlıklar Zamanı	-İrmişmiş / -Urmuşmuş
3. Belirsiz Geçmişte Gerçekleşmemiş Naklî Zaman	-Acakmışmiş

Görüldüğü üzere, burada 13 adlandırma yapılmıştır. Bu adlandırmanın dayandığı kaynak, ağız konuşucularından toplanan malzemedir. Yani, metinler fişlenirken ortaya çıkan -ve şimdilik kullanmaya devam etmek mecburiyetinde olduğum- “birleşik çekimli” anlatımlardır. Bu bize, gündelik hayatta da en çok kullanılan birleşik çekimleri işaretlemektedir. Bu bakımdan eldeki dil malzemesine dayanılarak bu adlandırmalar yapılmıştır. Şimdi aşağıdaki sıralamaya bakalım:

-sa(y)dı
-malı(y)dı
-A(y)miş
-sa(y)mış
-malı(y)mış
-malı(y)sa

Gramer kitaplarında çoklukla istek, dilek ve gerekliliğin hikâyesi ve şartı olarak verilen bu yapıların, Manisa ağız bölgesinde kaynak kişilerce çok tercih edilmeyen yapılar olduğu ortaya çıkmıştır. -A(y)sa, sa(y)sa gibi isteğin ve dileğin şartı olarak kabul edilebilecek örnekler, yazı dilimizde hiç kullanılmayan biçimlerdir. Ancak ağız alanlarında “gelseyse”, “bilseyse” gibi örneklerle karşılaşmak mümkündür.

Tekli tabloda gösterilen yapılar, kaynak kişiler tarafından tercih edilmeyen veya söz ve anlatımda ihtiyaç duyulmayan ve zihinsel olarak oluşturulamayan örneklerdir. Özellikle, -mAlli biçimli gereklilik yapısının hem yalın halde hem de

birleşik halde tercih oranının sınırlı olduğu görülmektedir. Oysa, yazı dilinde bu yapılar daha işlek olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple, gereklilik ve istek üzerinden geçmişe ve geleceğe atıf yapan bu biçimlerin birer “kiplik” olarak değerlendirilmesi uygun olabilir. Ayrıca şu ayrımı da yapmak yerinde olacaktır: *Gelecekse* ve *gelmeliyse* arasında çok önemli fark bulunmamaktadır. Oysa birisi haber /bildirme kipi üzerine diğeri tasarlama/dilek kipi üzerine –sA ekini almıştır. Burada, er->i- ve tur->dlr/ dUr- fiilinin ontolojik yönüne de dikkat çekmek gerekir. Bütün asıl zamanlar üzerine gelen bu form/biçim, insan yaşantısı, duygular/düşünceler ve binlerce ihtimale yeni bir başlangıç oluşturmak için var olmuştur. Dolayısıyla, birleşik çekimlerin temelinde, er->i- ve tur->dlr/ dUr-fiillerinin ontolojik anlamları etki etmekte ve yeni oluşlara, olasılıklara, dileklere birer yeni pencere aralamaktadır.

Yukarıdan beri ele aldığımız bu adlandırmalar, yapılan veya yapılacak sınıflandırma ve adlandırmanın hangi esasa dayanması gerektiğini ve kuramsal bir zemininin nasıl sağlanacağını sordurmaktadır. Bunun için uzun ve ayrıntılı bir kuramsal tartışma ve mütalaya ihtiyaç olduğunu düşünmekteyim. Ayrıca, evrensel dilbilim ölçülerine göre çalışan ve pek çok yazı ve kitabı Türkçeye çevirerek bu konudaki kaynakların artmasını ve bunlardan yararlanmayı kolaylaştırmış dilbilimcilerin vardığı hükümleri küçümsemeden, arayışların devam etmesini de önemli görmekteyim.

Son söz olarak şunları söylemek istiyorum: “Türkçede Ekler Sempozyumu”nda bu bildiri sunulduktan sonra, yukarıdaki şahsıma ait önerilerde, bilim adamlarından gelen eleştiriler doğrultusunda bir düzelti yapma ihtiyacı duydum. Buna göre adlandırmalarla ilgili son önerim şu biçimdedir:

1. Belirli Geçmişte Süreklilik	-yordu
2. Belirli Geçmişte Alışkanlık ve Niyet	-ArdI
3. Belirli Geçmişte Gerçekleşmemiş Niyet	-AcAkDI
4. Belirli Geçmişte Beklenti	-A(y)DI
5. Belirli Geçmişte Tamamlanmışlık	-DIyDI / -DUyDU
6. Belirsiz Geçmişte Hatırlanma	-mIşDI / -mUşDU
7. Belirsiz Geçmişte Alışkanlık	-IrmIş / -UrmUş
8. Belirsiz Geçmişte Süreklilik	-yormuş
9. Belirsiz Geçmişte Gerçekleşmemiş Niyet	-AcAkmiş

10. Belirsiz Geçmişte Nakil	-mişmiş /-muşmuş
11. Belirsiz Geçmişte Sürekli Nakil	-yormuşmuş
12. Belirsiz Geçmişte Naklî Alışkanlık	-İrmışmiş /-Urmuşmuş
13. Belirsiz Geçmişte Gerçekleşmemiş Nakil	- AcAkmişmiş

KAYNAKÇA

- 📖 Çürük, M. Selcen. "Olumsuzluk ve Kiplik Arasındaki İlişki: Bakış ve Yaklaşımlar." *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. (2010): 57-72.
- 📖 Delice, İbrahim. *Türkçede Fiil Çekimlerine Yeni Bir Bakış*. Ankara: Türk Dili Kurumu, 2012.
- 📖 Deniz Yılmaz, Özlem. "Türkiye Türkçesinde Gerçekleşmemiş Olanak Kipi (Konyunktif, Subjonktif)." *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 1. 1 (2014): 35-47.
- 📖 Erk Emeksiz, Zeynep. "Türkçede Kiplik Anlamının Belirsizliği ve Anlamsal Roller." *Dil Dergisi* 141. (2008): 55-66.
- 📖 Erguvanlı Taylan, Eser, ve Ayhan Aksu Koç. "Belirteçlerde Görünüş ve Kiplik İlişkisi." *XXI. Dilbilim Kurultay Bildirileri*. Mersin: Mersin Üniversitesi, 2008.
- 📖 Erguvanlı Taylan, Eser, ve Mine Güven. "Görünüş ve Nicelik kesişiyor: Daha neler?" *XIX. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi (2005): 144-159.
- 📖 Gülsevin, Gürer. "Türkçede Sıra Dışı Ekler ve Eklerin Tasnif Tanımlanma Sorunu Üzerine." *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri 1*. Ankara. (2004): 1267-1284.
- 📖 Gülsevin, Gürer. "Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekiminde Birleşik Yapılılar Üzerine". *TDAY Belleten*. (1997): 215-224.
- 📖 Kerimoğlu, Caner, ve Cansu Aksu. "{-Dır} Biçimbiriminin Sözlü Söylemdeki Kiplik Alanları ve Kullanımları (Modality Domains and Usages of {-Dır} Morpheme in Turkish)." *Dil Araştırmaları Güz* 17. (2015): 73-94.
- 📖 Kerimoğlu, Caner. *Kiplik İncelemeleri ve Türkçe*. İzmir: Dinozor, 2011.
- 📖 Seçkin, Pelin. "Anlama ve Anlatma Sürecinde 'Kip' ve 'Kiplik'." *Sosyal Bilimler Dergisi*. (2014): 7-17.
- 📖 Sebzecioğlu, Turgay. "Türkçede Kip Kategorisi ve -yor Biçimbirimiin Kipsel Değeri (Mood Category in Turkish And -yor as a Modal Morpheme)." *Dil Dergisi* 124. (1966): 18-33.

- 📖 Turan, Zikri. "Zaman Eki Unsurunun Tayininde Ağızlardan Tanıklar." *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 1. (2013): 133-144.
- 📖 Türk, Vahit. "Türkçede Şimdiki Zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri." *TDAY Belleten*. (1996): 291-340.